De inname van het Fort Nieuwersluis

(19—21 September 1787).

Aan het einde van zijne zeer lezenswaardige *„Schets van de geschiedenis van Loenersloot"*, verschenen in het Jubileum-Jaarboekje (1937) van ons Genootschap, heeft Jhr. P. H. A. Martini Buys de bezetting van het aldus genoemde *„Looner Schlosz"* door de Pruisen in 1787 gememoreerd, en de schrijver haalde daarbij aan een in 1875 te Berlijn verschenen boekje van Freiherr von Troschke, die de verovering van het slot op 20 *October* (bedoeld zal zijn: *September*) vermeldt.

In verband met het bovenstaande moge ik wijzen op een ander werk over de gebeurtenissen, welke in den herfst van 1787 in ons Vaderland plaats grepen, n.l. op de Histoire de la Campagne des Prussiens en Hollande en 1787, beschreven door den generaal-majoor de Pfau, en in 1790 te Potsdat uitgegeven, waarin wij eene beschrijving vinden van de vermeestering van het Fort Nieuwersluis, in welk feit en in de omstandigheden, waaronder het plaats had, de lezers van Niftarlake's jaarboekje wellicht belang zullen stellen.

* *
*

Zooals genoegzaam bekend mag worden geacht, stonden de troepen, welke door den Koning van Pruisen, Frederik Wilhelm II, hierheen gezonden werden, teneinde van de Staten van Holland satisfactie te erlangen voor de beleediging, der Prinses van Oranje, zijne zuster, aangedaan, onder bevel van Carel Willem Ferdinand, regeerende hertog van Brunswijk, een neef — oomzegger — van den in onze Vaderlandsche Geschiedenis welbekenden „dikken hertog" van Brunswijk-Wolffenbüttel.

Het bevel over de troepen der Patriotten was door deze lieden toevertrouwd aan den Rijngraaf van Salm-Salm — schandelijker nagedachtenis — die in den nacht van 15 op

16 September heimelijk met eenige troepen — en, niet te vergeten, met medeneming van de krijgskas — Utrecht had verlaten. Hij was langs de Vecht gemarcheerd tot Nieuwersluis en vandaar naar Amsterdam, waar men de poorten voor hem

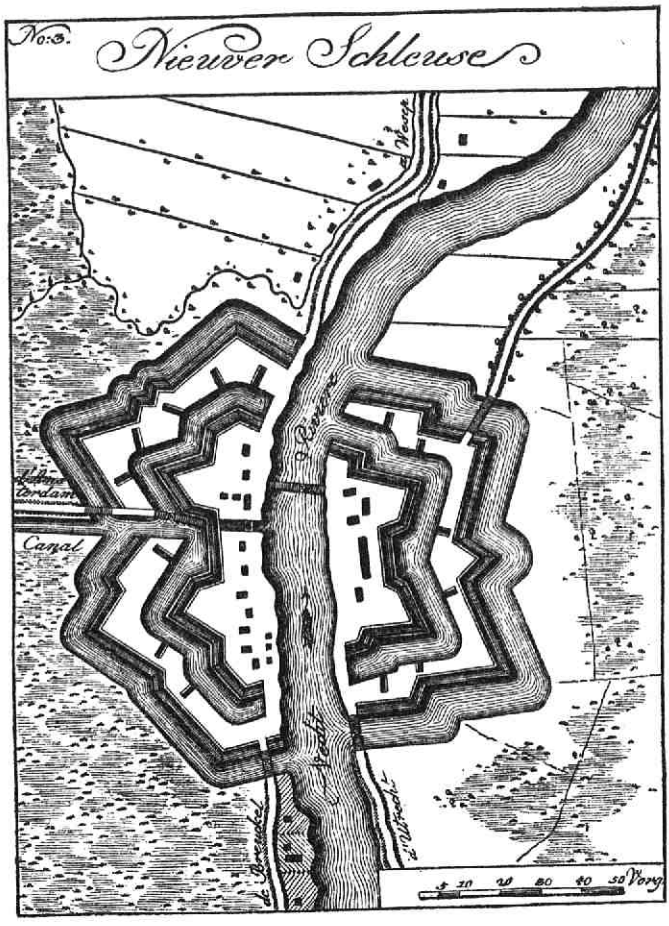

gesloten hield. Nadien is er nimmer iets meer van dezen ridder van de droevige figuur vernomen, die het in hem — zij het dan door de Patriotten — gestelde vertrouwen zoo zeer heeft misbruikt.

Het fort te Nieuwersluis, welks kanonnen door de Pruisen niet zonder beteekenis werden geacht, strekte zich — gelijk

de Heer J. D. Bastert in zijn artikel „Schutsluis en Schans te Nieuwersluis", verschenen in het jaarboekje van 1935, reeds deed uitkomen — toenmaals aan beide zijden van de Vecht uit en nòg zijn aan de Oostzijde der rivier achter de gebouwen der voormalige Pupillenschool, thans kazerne van het Dépôt der Politietroepen, de sporen der aldaar gelegen hebbende verschansingen te onderkennen.

Met 3 divisies rukten de Pruisen den 13-den September 1787 ons land binnen: aan die onder commando van luitenant-generaal von Lottum, welke over de brug bij Westervoort trok en bevel had, om over Arnhem, Lunteren en Barneveld naar Amersfoort te gaan, zou ook de overmeestering van Nieuwersluis worden opgedragen.

Nadat de schans bij Uitermeer en het fort Hinderdam waren bezet, hetgeen alles zonder noemenswaardige verliezen aan beide zijden geschied was, begaf de tot de divisie-von Lottum behoorende generaal Graaf von Kalkreuth zich uit Naarden, via Loosdrecht en Tienhoven, op 19 September naar Breukelen, teneinde de omstreken van Nieuwersluis te verkennen, welke hij bij uitstek drassig bevond, terwijl bijna het geheele terrein geïnundeerd bleek te zijn. Liever dan van de zijde van Tienhoven te attaqueeren, achtte hij het raadzaam, het fort van de Westzijde der Vecht aan te vallen, en hij zond kapitein von Quitzow met eene afdeeling over den Oud-Aaschendijk, welke als uiterst smal en moeilijk begaanbaar wordt beschreven, ook al wegens de plaats gehad hebbende inundeeringen, naar Ter Aa. In een molen tusschen Breukelen en Ter Aa liet hij een onderofficier met 12 man achter en eene even sterke afdeeling in eene boerderij in die omgeving.

De commandant van Nieuwersluis, kolonel d' Averhout, den toeleg bemerkende, trachtte door eenige uitvallen de verbindingen der Pruisische posten te verbreken, hetgeen echter niet gelukte. Teneinde de bezetting in het onzekere te laten, wáár de eigenlijke aanval zou plaats hebben, werd zij ook aan den Oostelijken Vechtoever verontrust, en wel door eene troepenafdeeling, welke vanuit Oud-Loosdrecht naar de door de Patriottentroepen vrij sterk bezette Mijndensche Sluis zou marcheeren, alwaar, volgens ingekomen berichten, de brug was afgebroken. Voorzien van planken en balken tot

herstel der brug, arriveerde majoor von Niebelschutz aan het dorp Mijnden (Generaal de Pfau noemt het zich aldaar ook toen ongetwijfeld bevonden hebbende huizencomplex tenminste „village"), doch vond de versterking en de voorste huizen verlaten. Het grootste gedeelte van de wacht aan de Sluis was op het fort teruggetrokken, maar enkele soldaten waren nog achtergebleven en vuurden vanuit een groot gebouw, door eene gracht omringd (de Ridderhofstad Mijnden wellicht?) en vanuit eenige nabijzijnde huizen. Spoedig daarop echter namen de Patriotten de vlucht, met achterlating van 3 kanonnen. Wel ondernam de bezetting van het fort nog een aanval op de aanrukkende Pruisen, doch, misschien uit vrees voor een krijgslist, trok zij zonder succes behaald te hebben, op Nieuwersluis terug.

Na ondersteuning verzocht te hebben aan den te Vreeswijk geposteerden commandant, zond generaal von Kalkreuth den volgenden morgen een officier, vergezeld van een trompetter, naar het fort Nieuwersluis, teneinde den commandant te sommeeren, zich over te geven; voldeed deze hieraan, dan zou het garnizoen vrij mogen vertrekken, terwijl in het tegenovergestelde geval geen kwartier gegeven zou worden. De commandant van het fort, die een bekwamen Franschen genie-officier bij zich had en vertrouwde op zijn talrijke troepen, waaronder Fransche artilleristen, zond een weigerend antwoord. Van een groot aantal deserteurs werd inmiddels vernomen, dat het meerendeel der bezetting bestond uit burgers, uit gehuurde troepen en uit lieden, die op het eerste teeken van een ernstigen aanval hunne wapens zouden neerleggen, terwijl van eene andere zijde berichten binnenkwamen, dat men gebrek had aan levensmiddelen, welke uit Amsterdam moesten worden aangevoerd, zoodat, wanneer de Pruisen slechts het slot Loenersloot aan den Amstel zouden bezetten, de mogelijkheid van toevoer zou zijn afgesloten en men dus zou moeten capituleeren.

Reeds eerder had generaal von Kalkreuth het plan opgevat om ter nauwere insluiting van het fort Nieuwersluis ook aan de Geuzensloot een post te plaatsen, en vandaar uit Loenersloot te verkennen, alsmede eenige andere naburige plaatsen, — doch het ontbrak hem daartoe aan de noodige manschappen. Hoewel hem door de bewoners van boerenhofste-

den verzekerd werd, dat Loenersloot, Vreeland en Baambrugge wemelden van soldaten en dat het slot zelf door 150 man bezet was, waagde de generaal eene verkenning: het bleek aldra, da er geen bezetting aanwezig was; de brug, die opgehaald was, werd op eerste aanmaning neergelaten, en de Pruisen waren meester van het slot. Nog viel hun een brief in handen van den commandant van Nieuwersluis, in welk geschrift het gebrek aan levensmiddelen op het fort ten duidelijkste aan den dag trad.

Op 21 September liet de generaal den fortcommandant weten, dat het slot Loenersloot door hem bezet was en dat hij thans van alle zijden was ingesloten, zoodat hij dus beter deed, zich met zijn garnizoen krijgsgevangen te geven. Na eenig delibereeren besloot de commandant tot de overgave van fort en bezetting, bestaande uit 3 bataljons en 39 officieren, alles bijeengenomen 761 man, waaronder 36 Fransche kanonniers en 64 patriotten.

Een aanzienlijke buit, ca. 50 kanonnen, een aantal Coehoornmortieren, ammunitie, geweren, vaandles enz. viel den Pruisen, wier troepen uit 260 man hadden bestaan, in handen. Zonder dat de aanvaller zich er veel moeite voor had behoeven te geven, had het fort zich na 2 maal 24 uren overgegeven. Luitenant-kolonel de Hartog werd belast met het bezet houden van de vesting.

Toen de te Vreeswijk ter ondersteuning aangevraagde troepen Breukelen bereikten, was de overgave van Nieuwersluis reeds een voldongen feit.

Aan het garnizoen werd toegestaan, met militaire eer en met wapenen en vaandels en 2 kanonnen uit het fort te trekken: op een der tusschen Nieuwersluis en Breukelen gelegen buitenplaatsen zouden dan de wapenen worden nedergelegd en vandaar zou de bezetting zich als krijgsgevangene naar Utrecht hebben te begeven. Officieren en soldaten en ook de gewapende burgers zouden hunne bagage mogen behouden; voor de gewonden werd behoorlijk zorg gedragen; de gevangen genomen 7 Pruisen werden overgeleverd en met karren en schuiten werd de bagage vervoerd, waarvoor 2 uur tijds werd gegeven. Aan het verzoek, om de officieren op parool vrij te laten, kon generaal von Kalkreuth persoonlijk niet voldoen, doch hij zegde toe, de aanvrage terstond aan den Hertog van Brunswijk te zullen

overbrengen en zeide, niet te twijfelen of deze zou ze toestaan.

Onder dagteekening: Breukelen, 21 September 1787, werden de voorwaarden door den generaal geteekend.

* *
*

Aldus eindigde deze episode uit het voor ons land en ook voor het oude Niftarlake veelbewogen jaar 1787. In de tweede helft van November waren de laatste Pruisische troepen weder vertrokken en brak eene periode van rust aan, welke helaas niet lang zou duren. Want reeds spoedig werd in de verte het gerommel van het onweer der Fransche revolutie vernomen, dat weldra naderbij zou komen met zijne voor ons Vaderland funeste gevolgen.

Mr. E. VAN BEUSEKOM.